Museovirasto
Museiverket

PVM / DATUM
1.11.2022

DNRO / DNR
MV/20/00.04.01/2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

VIITE / REFERENS
HE 154/2022 vp / Lausuntopyyntö

ASIA / ÄRENDE
Museoviraston lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on pyytänyt Museoviraston asiantuntijalausuntoa vuoden 2023 talousarvioesityksestä. Teemana on ensi vuoden talousarvioesityksen lisäksi ”toimenpiteet vanhojen saunatilojen suojelemiseksi ja saunaperinteen säilyttämiseksi”.

Museovirasto toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä talousarvioesityksestä

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi 2023 virastolle osoitettavat määrärahat vastaavat pääosin viraston talousarvioehdotuksessaan esittämää. Vuonna 2023 virasto voi esimerkiksi jatkaa tänä vuonna käynnistettyä laajaa hankekokonaisuutta “Toimitiloista työn muutokseen ja digitaalisuuteen”. Hankekokonaisuus toteutetaan vuosien 2022–2025 aikana ja sillä tavoitellaan merkittäviä toiminnallisia ja taloudellisia hyötyjä. Museovirasto arvostaa valtiovarainvaliokunnan tukea (VaVM 33/2021 vp) hankekokonaisuudelle.

Huolta ensi vuoden talousarvion suhteen aiheuttavat vuokrien indeksikorotukset, joita ei ole huomioitu hallituksen talousarvioesityksessä 2023, ja voimakkaan inflaation vaikutukset.

Museovirasto on lisäksi tehnyt täydentävän talousarvioesityksen Kansallismuseon laajennuksen vuokravaltuudesta, joka tulisi huomioida talousarviossa 2023. Pääosin yleisestä rakennuskustannusten noususta johtuen tarvitaan historiallisesti merkittävää Kansallismuseon laajennusta varten välttämätön 0,6 milj. euron vuositason korotus talousarvioesityksessä uusittavana olevaan vuokravaltuuteen.

Alla esitetään tarkemmin Kansallismuseon laajennuksen vuokravaltuuden tilanne ja muita keskeisiä huomioita talousarvioesitykseen liittyen:

Kansallismuseon vuokravaltuuden korotus ja vuokravaltuuden uusiminen vuodelle 2023

Momentilla 29.80.20., *Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden tilakustannukset*, on hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2023 uusittavana Kansallismuseon lisärakennusta koskeva vuokravaltuus. Kansallismuseon lisärakennushankkeen kaavoitusvaiheessa on hallinto-oikeuteen tehty asiasta valitus, minkä seurauksena hankkeen aikataulu on siirtynyt arviolta noin vuodella.

PL / PB 913, 00101 Helsinki / Helsingfors, P.O. Box 913, FI-00101Helsinki Finland
www.museovirasto.fi

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/d1e9c382-2169-419c-8526-8e0a33a897a3
VISMA Sign
www.vismasign.com

Uudisosan rakennustyöt sekä nykyisen rakennuksen peruskorjaus ja julkisivujen korjaustyöt ajoittuvat uuden aikataulun mukaan vuosille 2023–2026.

Museovirasto on ehdottanut vuoden 2023 talousarvioesityksen täydennykseksi, että sille myönnetään valtuus tehdä Kansallismuseon lisärakennusta koskeva vuokrasopimus siten, että lisärakentamisesta johtuva lisäys vuokramenoihin on yhteensä 4,75 milj. euroa vuositasolla vuodesta 2026 alkaen.

Ehdotettu korotus talousarvioesityksessä uusittavana olevaan vuokravaltuuteen on 0,6 milj. euroa vuodessa. Lisäys perustuu Senaatti-kiinteistöjen arvioon tarvittavasta vuokravaltuuden tasosta, jolla hanke voidaan toteuttaa. Korotustarve johtuu pääosin yleisestä rakennuskustannusten noususta. Hankkeen budjetissa ei ole liikkumavaraa poikkeukselliselle kustannusten nousulle. Uudelleen suunnittelu aiheuttaisi myös merkittävästi lisäkustannuksia. Hankkeen tarkoitus ja sille jo käynnistysvaiheessa asetetut yhteiskunnalliset tavoitteet eivät toteutuisi. Lisäksi muutokset rajoittaisivat tuntuvasti Kansallismuseon mahdollisuuksia saavuttaa tavoiteltavat, JTS-laskelmissa esitetyt toiminnan tuotot.

Vuokrien indeksikorotukset

Museovirastolle ei hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2023 esitetä vuokrien indeksikorotuksia, vaikka Museovirasto on talousarvioehdotuksessaan esittänyt vuokrien indeksikorotuksia toimintamenomomentilleen (29.80.04.) ja ns. vuokramenomomentilleen 29.80.20. (*Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden tilakustannukset*). Museoviraston vuokrat ovat lähes kokonaisuudessaan perusindeksiltään sidottu lokakuun elinkustannusindeksilukuun. Inflaatio oli syyskuussa jopa 8,1 % (https://www.stat.fi/tilasto/khi). Täysimääräinen indeksikorotusten kattaminen onkin Museovirastolle välttämätöntä vuokrien suuruuden takia.

Museoviraston toimintamenobudjetista maksettavat kiinteistövuokramenot ovat vuonna 2022 n. 7,3 milj. euroa. Syyskuun indeksikorotustason mukaisesti momentille 29.80.04 määrärahan lisäystarve on n. 593 000 euroa.

Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden vuokramenot momentilla 29.80.20 ovat n. 17,0 milj. euroa vuonna 2022. Syyskuun indeksikorotustason mukaisesti määrärahan lisäystarve momentille on n. 1 380 000 euroa. Indeksikorotusten täysimääräinen kattaminen on välttämätöntä, koska on turvattava, että pystytään jatkossakin maksamaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden tilakustannukset.

Inflaation huomioiminen

Vuoden 2023 täydentävän talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä on todettu, että ”valtiovarainministeriö tarkastelee keskitetysti hintojen nopean nousun vaikutuksia virastojen toimintamenoihin. Tarkastelu tehdään yhdessä sektoriministeriöiden kanssa.” (VN/24362/2022). Museovirasto pitääkin tärkeänä, että myös tätä nopeaa hintojen nousua huomioidaan talousarviossa toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Museoviraston palvelujen ostojen sekä aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden ostojen toteutuma vuonna 2021 oli n. 6,5 milj. euroa. Museovirasto onkin vuoden 2023 talousarvioesityksen täydennykseksi ehdottanut, että viraston toimintamenomomentille 29.80.04. myönnetään hintojen poikkeuksellisen nousun kattamiseksi inflaatiota (7,6 %; elokuu 2022) vastaava pysyvä lisäys 494 000 euroa.

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/d1e9c382-2169-419c-8526-8e0a33a897a3
VISMA Sign
www.vismasign.com

Aalto maailmanperinnöksi - maailmanperintöluetteloesityksen valmistelu

Vuoden 2022 talousarvioon valiokunta lisäsi 120 000 euroa momentille 29.80.04 maailmanperintöluetteloesityksen valmisteluun (VaVM 33/2021 vp). Tämän ansiosta virasto on päässyt käynnistämään hankkeen hyvin. Talousarvioesityksessä hankkeelle ollaan myöntämässä 70 000 euroa vuodelle 2023. Virasto on hankesuunnitelman mukaisesti ehdottanut 108 000 euron lisäystä, joten ensi vuodelle tarve olisi vielä 38 000 eurolle, jotta hanke edistyisi suunnitellusti. Hanke ajoittuu vuosille 2022–2025 ja virasto onkin ehdottanut loppurahoitusta JTS-ehdotuksessaan.

Seuraavaksi käsitellään pyydettynä teemaa ”toimenpiteet vanhojen saunatilojen suojelemiseksi ja saunaperinteen säilyttämiseksi”:

Toimenpiteet vanhojen saunatilojen suojelemiseksi ja saunaperinteen säilyttämiseksi

Saunominen kuuluu kiinteästi suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, se on osa arkeamme. Suomalainen saunaperinne sai kansainvälistä tunnustusta, kun se valittiin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon joulukuussa 2020. Museovirasto vastaa sopimuksen toimeenpanon koordinaatiosta Suomessa. Unescon yleissopimus myös velvoittaa Suomea vaalimaan saunaperinnettä. Yleisillä saunoilla on ollut ja on saunaperinteen ylläpitäjänä tärkeä rooli. Korona-aika ja energiakustannusten nousu ovat kurittaneet yleisiä saunoja niin, että osa on joutunut lopettamaan toimintansa tai se on vaakalaudalla. Julkisuuteen saunojen ahdingon nostaneen helsinkiläisen Arlan saunan tapauksessa kaasun hinta pakotti saunayrittäjän sulkemaan saunan. Tilanteen korjaaminen vaatii monenlaisia toimia.

Saunaperinteestä ja yleisistä saunoista

Saunaperinnettä ylläpitävät aktiivisesti arjessaan lukuisat suomalaiset. Saunomisella on monenlaisia hyvinvointi- ja terveyshyötyjä. Suomessa saunoja on arviolta kolme miljoonaa, valtaosa yksityisasunnoissa ja vapaa-ajan asunnoissa. Saunoja on myös lähes kaikissa julkisissa laitoksissa sekä mm. matkailuun ja vapaa-aikaan liittyvissä kohteissa. Saunomisperinnettä harjoittavat ja siirtävät eteenpäin myös liikesaunojen, erityisesti yleisten saunojen ylläpitäjät. Näiden saunayrittäjien panos perinteelle on merkityksellinen.

Saunaperinteellä on pitkät historialliset juuret. Yleisten saunojen historia ulottuu kauas antiikkiin ja turkkilaisiin kylpylöihin, ja ne yleistyivät Euroopassa keskiajalta alkaen. Suomessa yleinen sauna sen varsinaisessa merkityksessä kehittyi erityisesti teollistumisen, kaupungistumisen ja työväenluokan kasvun myötä 1800-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Yleisten saunojen kukoistus kesti sotavuosiin asti, minkä jälkeen ne vähitellen harvenivat. Yleisten saunojen renessanssi alkoi 2000-luvun vaihteessa, ja nykyisin maan eri puolilla on tarjolla melko lukuisasti yleisiä saunoja. Ne ovat merkityksellinen osa elävää ja kehittyvää kaupunkikulttuuria. Esimerkiksi Arlan sauna on mukana useissa matkailublogeissa ja -suosituksissa, joita varsinkin nuoremmat matkailijat seuraavat. Perinteisimmät, saunakulttuurin murroksista selvinneet yleiset saunat ovat kuitenkin harvinaisia.

Toimet saunaperinteen suojelemiseksi

Museovirasto on erityisistunnossaan 18.10.2022 päättänyt esittää suojeltavaksi lailla rakennusperinnön suojelemisesta Arlan saunan. Virasto valmistelee parhaillaan kahdesta muusta perinteisestä suomalaisesta yleisestä saunasta vastaavia

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/d1e9c382-2169-419c-8526-8e0a33a897a3
VISMA Sign
www.vismasign.com

suojeluesityksiä (Kotiharjun sauna Helsingissä ja Rajaportin sauna Tampereella). Päätökset suojelusta tekee ELY-keskus.

Saunojen arvostus on näkynyt rakennussuojelussa jo ennen viimeaikaista kiinnostusta. Lailla rakennusperinnön suojelemisesta ja sitä edeltävällä rakennussuojelulailla on suojeltu yhteensä 36 saunarakennusta ja 11 savusaunarakennusta. Ne ovat kaikki suojeltujen pihapiirien osia, suojelupäätökseen sisältyviä arvorakennuksia.

Rakennusperintölailla ja kaavoituksella voidaan suojella saunarakennuksia ja -tiloja ja siten myötävaikuttaa saunaperinteen säilymiseen. Yleisten saunojen säilyminen elinvoimaisina liittyy kuitenkin ennen muuta niiden toimintamahdollisuuksiin ja saunakäyttöön, jolle kannattava liiketoiminta ja tilat luovat puitteet.

Yleisten saunojen ylläpitämä saunaperinne tarvitsee suojelun lisäksi siis myös muuta tukea säilyäkseen elinvoimaisena energiakustannusten noustessa ja selvitäkseen koronan (jälki)vaikutuksista. Yleisten saunojen liiketoimintaa tukevat toimet olisivat nyt kannatettavia ja tarpeellisia. Julkisessa keskustelussa esillä ovat olleet mm. alv-kannan alentaminen ja virikesetelien käyttöönotto yleisissä saunoissa.

Rakennusperintölailla suojeltujen tai muuten kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten kunnostamiseen on niiden omistajien (suojeltujen yleisten saunojen tapauksessa usein taloyhtiön) mahdollista hakea esimerkiksi Museoviraston jakamia entistämisavustuksia. Vuosittain jaettavilla avustuksilla tuetaan kohteiden kestävää käyttöä ja hoitoa, mutta jaettavissa oleva summa (1 326 100 € / v. 2022) kattaa vain pienen osan haetuista avustuksista (6 282 061 € / v. 2022; haettujen hankkeiden yhteenlaskettujen kokonaiskustannusten ollessa 19 918 800 €). Esimerkiksi vuoden 2022 hakemuksissa kaikkien erinomaisiksi arvioitujen hankkeiden avustaminen olisi vaatinut 2,6 M€ avustusmäärärahan, laskettuna nykyisellä matalalla, alle kolmanneksen avustusosuudella hankkeen kokonaiskustannuksista. Valtion tuen tarve olisi siis merkittävästi suurempi.

Pääjohtaja Tiina Merisalo

Talouspäällikkö Otto Arola

Electronically signed / Sähköisesti allekirjoitettu / Elektroniskt signerats / Elektronisk signert / Elektronisk underskrevet
https://sign.visma.net/fi/document-check/d1e9c382-2169-419c-8526-8e0a33a897a3
VISMA Sign
www.vismasign.com

SIGNATURES **ALLEKIRJOITUKSET** **UNDERSKRIFTER** **SIGNATURER** **UNDERSKRIFTER**

This documents contains 4 pages before this page
Tämä asiakirja sisältää 4 sivua ennen tätä sivua
Detta dokument innehåller 4 sidor före denna sida
Dokumentet inneholder 4 sider før denne siden
Dette dokument indeholder 4 sider før denne side

OTTO TAPIO AROLA
Museovirasto, FI02925592, Sturenkatu 2 a, 00510, Helsinki
2723c10d-7eea-4cfd-b512-52d4c2c58ff3 - 2022-11-02 10:32:54 UTC +02:00
BankID / MobileID - 81ff9998-fa52-4433-b2b4-b3ac9c8a2c74 - FI
Authority to sign - Asemavaltuutus - Ställningsfullmakt - Autoritet til å signere - Myndighed til at underskrive

TIINA-SISKO MERISALO
2bce5559-bd48-475d-b31f-80a0ed6a21a8 - 2022-11-02 10:54:58 UTC +02:00
BankID / MobileID - 96fa0a3f-2ad4-4ac2-b89f-1e324d3de703 - FI

authority to sign	asemavaltuutus	ställningsfullmakt	autoritet til å signere	myndighed til at underskrive
representative	nimenkirjoitusoikeus	firmateckningsrätt	representant	repræsentant
custodial	huoltaja/edunvalvoja	förvaltare	foresatte/verge	frihedsberøvende